

УДК 130.26:17.035.1

ФЕНОМЕН АЛЬТРУЇЗМУ У СВІТЛІ ЧОЛОВІЧОГО ТА ЖІНОЧОГО (ГЕНДЕРНИЙ ПІДХІД)

О.Б. Фельдман, канд. філософських наук, докторант
кафедри філософії ХНПУ імені Г.С. Сковороди

У статті на основі гендерного підходу досліджується феномен альтруїзму у контексті чоловічого та жіночого начал. Доводиться, що чоловічий альтруїзм містить «етику справедливості». Жіночий альтруїзм спирається на «етику турботи», емоційно забарвлений, переживання виникають на основі потреби в сприянні, допомозі, заступництві за інших людей, у бажанні давати людям радість і щастя. Глибинна взаємодія чоловічого та жіночого проявів альтруїзму означає постійне оновлення людського буття в його духовно-особистісних аспектах. У статті підкреслюється, що маскуліність та фемінність, як психологічні характеристики особистості, зумовлюються здебільшого соціально-культурними чинниками, а значить, можуть бути змінені. Серед усього розмаїття статевих вимірів альтруїзму саме в духовній його формі відбувається поєднання роздвоєного у ціле.

Ключові слова: альтруїзм, гендер, чоловіче, жіноче, духовність, культура, поведінка.

Включення в сучасну теорію альтруїзму життєвого досвіду чоловіків і жінок, відносин між ними пов'язане з питання співвідношення біологічної статі та її соціокультурного конструкту – гендеру. Дослідження феномену альтруїзму на основі гендерного підходу дозволить урахувати відмінності чоловічого і жіночого світосприйняття, загального (загальнолюдського) і специфічного (статевого), соціального і індивідуального, подібного і відмінного в еволюції альтруїстичних відносин і людської поведінки. Метафізика жіночого та чоловічого, маскулінного та фемінного в якості філософської проблеми пов'язана з такими підходами до людської природи, як-от: когнітивна психологія, рух за розвиток людського потенціалу (the human potential movement), жіноча психологія і східні ідеї. Дослідження гендерного виміру альтруїзму, висвітлення жіночого та чоловічого начал в альтруїстичній поведінці на основі сучасних наукових даних має розширити традиційні погляди на феномен альтруїзму.

Проблема дослідження гендерних аспектів альтруїзму як соціального явища має міждисциплінарний характер, знаходить відображення в цілому ряді робіт вітчизняних і зарубіжних дослідників (Р. Дарендорф, К. Гілліган, І. Жеребкіна, Г. Зіммель, Ю. Ковалевська, Л. Козер, Ю. Кристева, Н. Шевченко та інші). Метою статті є дослідження феномену альтруїзму в контексті чоловічого та жіночого начал.

Зазначу, під жіночим/чоловічим альтруїзмом буду мати на увазі не те, що обов'язково властиве кожному конкретному чоловіку/жінці, а певну культурну модель. Досить очевидно, що альтруїстична модель поведінки має під собою деякі біологічні коріння, але не менш очевидно, що ця модель впроваджується в суспільстві як певна нормативна конструкція (наприклад, «дівчатка граються в ляльки, а хлопчики – в машинки; дівчаткам плакати можна, а хлопчики не плачуть»). Проте в реальному житті багато жінок мають чоловічий раціональний тип мислення, демонструють чоловічу модель поведінки – точно так само, як

багато чоловіків схильні вести себе по-жіночому, по-жіночому реагувати на життєві труднощі, по-жіночому мислити і говорити.

Проблему гендерних особливостей альтруїстичної/егоїстичної поведінки до початку XX століття можливо було помітити переважно у літературних творах, адже для західної ж філософської думки вона поставала лише як маргінальна. Значним поштовхом до актуалізації уваги філософів до розрізнення чоловічого та жіночого у культурі та людській поведінці стали роботи З. Фрейда, у яких статева (сексуальна) диференціація стала визначальною в розумінні людини. Серед інших філософів чутливість щодо проблеми статі виявив М. Шелер в ідеї «урівнювання чоловічого та жіночого в людстві» [16, с. 114]. Засновник філософської антропології слушно зазначав, що у XX столітті принципово змінилося взаємовідношення чоловічого та жіночого, бо жіноче, яке перебувало у сутінках протягом століть, вийшло на перший план. Воно настійно вимагає врахування своєї своєрідності. Дійсно, період другої половина XIX – початок XX століття був особливо багатий жіночими ініціативами в різних сферах життєдіяльності суспільства, що дало підстави мислителям акцентувати питання жінок. З іншого боку, філософські ідеї та міркування прискорили процес емансипації. Зокрема, ідеологічними гаслами руху взаємодопомоги стали ідеї ліберального фемінізму, проголошені у творі Дж.-Ст. Мілля «Поневолення жінки» [6, С. 367–463], де розвінчано суспільні стереотипи щодо природного покликання статей і з'ясовано культурні та структурні передумови нерівності жінок і чоловіків. Зазначимо, ще й раніше в історії філософської думки існували думки філософів-чоловіків, які стверджували, що природа жінок не менш складна, ніж чоловіча, обстоювали право жінок на участь у суспільному житті. Зокрема, спроби обґрунтувати рівноправність чоловіків і жінок зробили французькі філософи Вольтер, Д. Дідро, Ш.-Л. Монтеск'є.

Філософські розміркування щодо рівноправності чоловіків і жінок у всіх сферах життя, циркулювали в західній культурі з часів Античності.

Так, у п'ятій книзі «Держави» Платона, повідомляється, що немає ніяких перешкод для того, щоб жінка була правителем. Якщо жінка досить розумна і талановита, то вона повинна володіти тими ж правами, що і найбільш розумні й талановиті чоловіки. Проте в реальному житті жінка більшість свого часу проводила в межах господарського простору «ойкоса». А її функції практично зводились до праці в домашньому господарстві та відтворенні роду. Патріархальне суспільство всіляко обмежувало життя жінок. Вони не брали участі у громадських обговореннях суспільно-політичних справ, оскільки не належали до повноправних громадян античного полісу. Лише вільні чоловіки займалися активною громадською діяльністю. Отже, у патріархальному суспільстві жінки, як правило, змушені були пристосовуватися до нерівних і в основному невзаємних відносин.

Проте з історії Стародавньої Греції нам також відомо, що на зорі нашої цивілізації все ж існували жіночі співтовариства та жіноча дружба. Про альтруїстичні цінності таких жіночих стосунків ми знаємо небагато, але дещо все ж відомо. Так, в одній з п'єс Арістофан описує жінку, яка рано вранці йде з дому, бо за ній послала подруга, яка має народити дитину. Це говорить про те, що жінки могли спілкуватися поза домом і що у них була можливість відвідувати інших жінок і заводити з ними дружні стосунки. Цікаву картину жіночого співтовариства передає також середовище, що існувало навколо поетеси Сапфо на острові Лесбос в північній частині Егейського моря приблизно за 600 років до нашої ери. Сапфо народилася в забезпеченій грецькій родині. Вона керувала школою для незаміжніх жінок, де навчали співу, композиції і декламації. Школа була також культовою спільнотою жінок, що поклонялися дев'яти музам, богині Афродіті і богу Еросу. Відомо, що Сапфо вважалася хорошим вчителем і великим поетом. Платон оголосив її десятою музою, на додаток до дев'яти традиційних. Хоча збереглася тільки частина лірики Сапфо, сьогодні вона вважається одним з провідних поетів античності. В її віршах

описується близька душевна близькість між жінками. Пізніше ім'я Сапфо стало нарицательним. Так, талановиту поетесу А. Ахматову, яка ще в дитинстві мала прізвисько «дика дівчинка», часто називали руською Сапфо [10, С. 3]. Серед учених існує чимало розмов про те, в якому саме середовищі жила Сапфо. Чи був це суто освітній заклад для молодих дівчат або жіноча спільність в більш широкому сенсі слова невідомо. Також неясно, чи представляє це середовище грецьке суспільство в цілому. Дослідники допускають, що відносини на Лесбосі були вільніше, ніж в інших місцях [8, С. 74, 75]. Як бачимо, жіночі альтруїстичні відносини не завжди була суто особистісним побутовим феноменом, пов'язаним з турботою, чутливістю, піклуванням, жалістю, в окремих співтовариствах жіноча солідарність та взаємодопомога не поступалися чоловічим в глибині, силі волі й стійкості, проте були більше емоційно забарвлені.

Історія знає імена багатьох жінок, які виконували не тільки домашню роль (берегині домашнього вогнища, матері чи продовжувачки роду), а стали носіями національних цінностей. Зауважимо, збереження в історичній пам'яті альтруїстичних вчинків як визнання великих заслуг жінок перед народом, релігією, державою, притаманно різним культурам, зокрема єврейській. Роль жінки в цій культурній традиції відома ще з часів матриархату. Жінки, як носії національних цінностей, і ті, хто в кінцевому рахунку несуть відповідальність за єврейські спадкоємності, є основним чинником у витривалості цього народу. Згідно єврейської традиції, жінка приносить у цей світ небесне світло. У Старому завіті є місце – «Книга Естер», де жінка-єврейка сягає найвищих вершин слави і шанування. Цією жінкою стала Естер, яка більше відома під іменем Есфір. Заслуги цієї жінки перед єврейським народом дуже великі. Один день в році – переважно в березні — юдеї-чоловіки святкують свято юдейської жінки-патріотки. Це національне свято є другим після релігійного свята Песах (Пасха). Дійсно, не можна переменшити роль єврейських жінок у порятунку юдейського народу та збереженні юдейської духовності в

період двотисячолітнього розсіяння євреїв по світу. Так, Міріам, згадана у Старому Заповіті як співачка якнайдавніших із національних гімнів «Співайте Господові!», відома тим, що заохочувала звільнення євреїв з чотирьохсотрічного єгипетського полону, була пророком і вивела жінок по сухому дну через Черне море (Вих. 15, 2; Числ. 12, 26; Втор. 24, Міх. 6). Інша героїчна жінка, Девора (Суд. 4, 5), була піднесена на вершину політичної влади, оскільки подібно до Жанни д'Арк узяла на себе функції предводительки в боротьбі проти Ханаанського царя. Ці приклади видатних жінок показують, що жіночий альтруїзм не обмежувався роллю матері і дружини, не був засобом для увіковічення культурних систем чоловічого домінування, жінка виступала суб'єктом історичного процесу і робила свій значний вклад в історію людської культури. Зазначу, урахування внеску та заслуг жіноцтва у розвиток духовності, сучасні політичні, соціальні, сімейні практики альтруїзму сьогодні є природнім, логічним виявом цивілізованості суспільства.

У ХХ столітті на статево бівалентність людського роду звернув увагу Е.Фромм. Представник «Франкфуртської школи», відомий соціальний психолог і філософ розрізняв матріархальний та патріархальний принципи організації життя людей. Перший, на його думку, ґрунтується на єдності людини з природою, іншими людьми, другий – на безмежному самоствердженні – аж до знищення природи та людської єдності. Концепція агресії чоловіків як стратегії самоствердження знаходить своє підтвердження у біологічних та психологічних спостереженнях. Зокрема, учені-біологи зазначають, що агресивні реакції значно більшою мірою властиві самцям (тестостерон підсилює агресивність) і подразники, на які вони реагують, часто виявляються ознаками самця – суперника. Крім того, психологічні дослідження показують, що у представників чоловічої статі вище прагнення до лідерства, переважає спрямованість на конкуренцію, виявляється прагнення до роботи з метою отримати владу, вигоду і незалежність [2, С. 13]. Ще в дитинстві хлопчики починають цікавитися

статусними взаємовідносинами: міряються силою, з'ясовують, хто головніший, вибудовують «піраміду відносин» [4]. Отже, соціобіологи визнають більш агресивну поведінку чоловіків у порівнянні з представниками жіночої статі та пов'язують таку поведінку із статевими гормонами.

В умовах світу, що глобалізується, важливість створення нової політичної та технологічної етики, яка була б заснована не на чоловічому підкоренні природи, а жіночій турботі про буття і жертвності, підкреслює Е. Еріксон [17]. Відомий психолог К. Гілліган в роботі «Іншим голосом. Психологічна теорія і розвиток жінки» [18] акцентує відмінність між чоловічою мораллю справедливості та жіночою мораллю милосердя. В концепції «іншого голосу» авторка поділяє думку, що джерелом відмінностей між чоловіками та жінками є особливості формування статевої ідентичності у дітей. Дослідниця пропонує розрізняти у етиці чоловічий та жіночий початок. Так, для чоловіків є характерною «етика справедливості» – слідування універсальним, абстрактним етичним принципам. Жінки виявляються менш «морально розвиненими», оскільки слідують «етиці турботи» індивідуальному підходу до ситуації з точки зору блага конкретних людей і людських відносин. Психолог слушно підкреслює, що людям, незалежно від статі, треба розвивати у собі обидва погляди на мораль. При цьому жінки повинні мати можливість говорити власними голосами, на своїй особливій моральній мові. До такої «моральної мови» жінок, жіночих альтруїстичних емоцій дослідник І. Додонов відносить «бажання приносити іншим радість і щастя», «почуття неспокою за долю кого-небудь, турбота», «співпереживання удачі і радості іншого», «почуття ніжності або розчулення», «почуття відданості», «почуття участі, жалю» [3, С. 110]. І все ж, на мою думку, здатність до співпереживання є не тільки жіночою, а природною якістю будь-якої людини. Адже вчені навіть схильні допускати, що ми з'являємося на світ з вродженим почуттям емпатії. Підтвердженням тому є

спостереження за малюками у пологових будинках, коли плач однієї дитини іноді викликає цілий хор голосів. Проте природна здатність до емпатії у процесі соціалізації людини розвивається або загальмовується. Нерозвинена здатність до емпатичних переживань призводить до появи ригідності, що виявляється у заклякості, млявості, нерухливості почуттів, інертності мотивів поведінки та морально-етичних вчинків при цілковитій очевидності їх недоцільності. Ще одним негативним наслідком може бути формування завищеної маскулінності (гіпермаскулінності), коли брутальність, нестриманість, різкість стають стильовими ознаками й ніяк не коригуються. Врешті-решт, слушно зауважує американський соціолог, засновник концепції «дзеркального Я» Ч. Кулі, що широта тієї сфери, яку охоплює емпатія людини – це міра його особистості, яка демонструє наскільки багато чи мало в ній людського [5, С. 106].

Як вже було зазначене, альтруїстичні почуття чоловіків пов'язані із поняттям справедливості, що містить моральні права індивіда. Справедливість характеризує певне відношення до людини та міру дотримання її прав. Моральним обов'язком в етиці справедливості є підконтрольність закону, який має бути однаковим для всіх. Поняття справедливості є неоднозначним і має різні витлумачення, які відрізняються між собою. Основні принципи сучасної «етики справедливості» відображені у концепції американського вченого Д. Роулза [7]: 1) «принцип рівної свободи» означає, що кожна людина має рівне право на якомога більший ступінь свободи, сумісні з аналогічними свободами інших людей; 2) принцип нерівності за соціально-економічними параметрами. Відповідно до такого розуміння справедливості, у розвиненому суспільстві мають існувати елементи нерівності, однак потрібно вживати заходів, що спрямовані на поліпшення майнового положення найбільш нужденних (хворих, інвалідів).

Альтруїстичні емоції чоловіків є комунікативними, виникають як реакція на задоволення або незадоволення прагнення до емоційної

близькості (мати співчутливого друга, співрозмовника тощо), бажання спілкуватися, ділитися думками й переживаннями, розуміти один одного; почуття симпатії, почуття поваги до когось, почуття вдячності, почуття обожнювання кого-небудь, бажання заслужити схвалення від близьких і шановних людей. Як бачимо, комунікативні переживання (комунікативність як таку слід відрізнити від комунікабельності) є близькими до альтруїстичних. Проте, самозрозуміло, що не всяка емоція, що виникає при спілкуванні людей, є неодмінно комунікативної. У процесі спілкування можуть виникати будь-які емоції (у тому числі егоїстичні); але, як зазначає дослідник Д. Додонов, «комунікативними ж є тільки ті з них, які виникають як реакція на задоволення або незадоволення прагнення до емоційної близькості (мати друга, співчуваючого співрозмовника і т. п.). Інвентар цих емоцій: «бажання спілкуватися, ділитися думками і переживаннями, знайти їм відгук», «почуття симпатії», «почуття поваги до кого-небудь». «почуття вдячності, подяки», «почуття обожнювання кого-небудь», «бажання заслужити схвалення від близьких і шанованих людей» [3, С. 110, 111]. Додамо також, що альтруїстичні почуття чоловіків спрямовані переважно на зовнішній соціальний світ.

Говорячи про жіночність, Е. Еріксон пов'язує її з внутрішнім простором. Учений пише: «...для жінки «внутрішній простір» – джерело відчаю, хоча воно водночас є умовою її реалізації. Порожнеча для жінки – загибель. Це почуття іноді властиво і деяким емоційним чоловікам» [17, С. 292]. Досить радикальну позицію займав Альфред Адлер, який вважав, що всі психологічні відмінності між статями є безпосереднім результатом культурних відносин [1]. Безумовно, відтворити основні статеві відмінності на основі аргументів недоліків або переваг (а можливо і те й інше відразу) будь-яких чоловіків або жінок, не беручи до уваги багатосторонність їх особистості, характери, внутрішні конфлікти, біографію навряд чи буде можливим. Оскільки альтруїзм надзвичайно складне явищем, емпірично можна порівняти лише його окремі

передумови і компоненти: стиль спілкування, характер групових відносин хлопчиків і дівчаток, рівні їх товариських, емпатії (співпереживання), саморозкриття тощо. Однак окремі порівняння мають сенс тільки в межах якогось цілого. Розуміння один одного передбачає не закривати, замовчувати гендерну різницю, а акцентувати відмінності між чоловічим та жіночим світосприйняттям та поведінкою. Осмислення законів і граней чоловічої/жіночої природи дозволить нам побачити, в чому ми помиляємося і що повинні зробити. Крім того, вважаю, що альтруїзм має зайняти важливе місце у творенні альтернативної концепції особистості жінки та чоловіка.

Різниця в розумінні альтруїзму «чоловічого» і «жіночого» суб'єкту відображає соціальну обумовленість диференціації. Вочевидь, чоловічий альтруїзм, як і весь стиль життя, скоріше більш предметний і інструментальний, чим експресивний. Наприклад, належність і вірність своїй чоловічій групі – найважливіша моральна цінність хлопчиків і юнаків. Чоловічий альтруїзм часто мислиться як синонім мужності.

Жінки більше орієнтовані на турботу про інших людей, відповідальність за них, спілкування; чоловіки ж тяжіють до самоти, відчуженості, самотійності. Спілкування з людьми відіграє провідну роль у житті жінки, а усамітнення та ізоляція є основною причиною страждань. Жінки значно частіше за чоловіків скаржаться на самотність і нерозуміння, удвічі частіше відчувають стан депресії. Якщо чоловіки в стані депресії зазвичай скаржаться на дефіцит саморозкриття чи об'єктивні труднощі – нездатність плакати, втрату інтересу до людей, почуття соціальної невдачі і хворобливі соматичні переживання, то в жіночих описах депресії превалює мотив незадоволеності собою, нерішучості, відсутності підтримки. Отже, психологічний розвиток жінки відбувається саме через її альтруїстичні стосунки з іншими. Підвищена рефлексивність дівчаток породжує і більш ранню потреба ділитися своїми переживаннями, що становить одну з головних функцій особистісного виміру альтруїзму.

Додамо також, що щирим і співчутливим альтруїстичним діям жінок часто притаманна легкість, загадковість, невимушеність. Таку стратегію поведінки потребує суспільство, яке звикло до буденності, сірого, непомітного існування.

В сучасній українській філософії активно розробляється проблематика взаємодії в умовах техногенної цивілізації «прогресистських» та «непрогресистських» тенденцій, пов'язаних з «матріархальним» та «патріархальним» способами людського світовідношення [11, С. 13]. «Прогресистська» тенденція людського буття як тенденція чоловічості, що обмежена собою і замкнена на себе, з необхідністю приводить людство до фундаментальної екологічної, політичної та духовної кризи. Тому, як вже підкреслювалося, владні егоїстичні амбіції чоловіків щодо природи мають урівноважуватися обережним, стриманим ставленням до неї жінок.

У низці публікацій Н. Хамітова [13, 14, 15] обстоюється думка про те, що глибинний сенс чоловічого начала у людському бутті виступає як духовність. Під духовністю як внутрішньою чоловічістю філософ розуміє здатність до творчого пориву, радикального самотрансцендування, до виходу за будь-які межі. Сенс жіночого начала полягає в душевності – здатності до співчуття та любові. Це турботливе, бережливе ставлення до Буття. Воно дуже влучно передане українським словом «берегиня» [12, С. 265]. Отже, якщо чоловічість можна визначити як дух, духовність, то жіночість можна означити принаймні як душевність. Осягнені таким чином чоловічість-духовність та жіночість-душевність перестають сприйматися крізь призму владно-субординативної взаємодії. Чоловіче перестає бути «небом» та «світлом», а жіноче – «землею» і «темрявою» (традиційні патріархальні образи у міфологіях Сходу і Заходу). Вони стають рівноправними первнями людського буття; «земне» й «небесне» є в них обох [12, С. 269]. Дійсно, немає справжньої жіночності, чоловічності та людськості без турботи, милосердя, любові. Адже, альтруїзм як дія і акт

волі, обов'язок і спосіб життя, внутрішня особистісна необхідність робити добро є духовною якістю людської сутності.

Отже, можемо дійти висновку, що жіночі альтруїстичні цінності дуже часто відрізняються від чоловічих. Перші орієнтовані переважно на «етику турботи», співчуття, милосердя, співпереживання, взаємна довіру, емпатію та інші, другі – на «етику справедливості», що пов'язана з універсальними абстрактними принципами солідарності, поваги, вдячності, подяки та інші. Але, попри відмінності, завдяки аналізу впливу статевого фактора на альтруїстичні цінності та поведінку можна прогнозувати уможливлення продуктивного діалогу, а відтак і подолання деяких зон непорозуміння та відчуження. Глибинна взаємодія чоловічого та жіночого проявів альтруїзму означає постійне оновлення людського буття в його духовно-особистісних аспектах. Серед усього розмаїття статевих вимірів альтруїзму саме в духовній його іпостасі відбувається поєднання роздвоєного у ціле. Справжній альтруїзм породжує повноту людського буття, що може відбутися тільки у дійсній свободі. Таку форму альтруїзму можна назвати альтруїзм-цілісність. У виробленні власної життєвої позиції істинно гармонійна особистість, яка прагне до самотворення, самоствердження та самореалізації, завжди буде багатогранна, «багатобарвна» по-своєму. Тим більше, що маскуліність та фемінність, як психологічні характеристики особистості, зумовлюються здебільшого соціально-культурними чинниками, а значить, можуть бути змінені.

Література

1. Адлер А. Понять природу человека. – СПб. : «Академический проект», 1997. – 256 с.
2. Бендас Т. В. Гендерная психология: Учебное пособие. – СПб : Питер, 2007. – 431 с.
3. Додонов И. Эмоция как ценность – М. : Политиздат, 1978. – 272 с.
4. Дольник В. Р. Непослушное дитя биосферы: Беседы о человеке в компании птиц и зверей. – М. : Педагогика-Пресс, 1994. – 206 с.

5. Кули Ч. Человеческая природа и социальный порядок. - М. : Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 2000. – 320 с.
6. Міл Дж. С. Поневолення жінок // Міл Дж. С. Про свободу: Есе. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 463 с.
7. Ролз Д. Теорія справедливості / Пер. з англ. О.Мокровольський. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. – 822 с.
8. Сваре Х. Філософія дружби / Пер. с норв. И. Вороновой. - М. : Прогресс-Традиция, 2010. – 256 с.
9. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. – К. : ТОВ «Основа-Принт», 2009. – 248 с.
10. Скатов Н. Книга женской души (о поэзии Анны Ахматовой) // Анна Ахматова Собрание сочинений в 2 томах. Т. 1. – М. : Правда. Библиотека «Огонек», 1990. – С. 3-16.
11. Табачковський В. Г. Людина – екзистенція – історія. – К. : Наукова думка, 1996.–184 с.
12. Філософія: Світ людини. Курс лекцій: Навч. Посібник / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов та ін. – Київ : Либідь, 2003. – 432 с.
13. Хамітов Н. В. Одиночество женское и мужское. Опыт вживания в проблему. – М. : АСТ, Харьков : Торсинг, 2004. – 444 с.
14. Хамітов Н. Майбутнє екзистенціалу «свобода»: гендерні виміри / Н. Хамітов // Людина в цивілізації ХХІ століття: проблема свободи. – К. : Наукова думка, 2005. – С. 224–238.
15. Хамітов Н. Філософська антропологія у «позитивному» та «негативному» проблемному полі: концепти еросу та танатосу / Н. Хамітов // Грані людського буття: позитивні та негативні виміри антропокультурного. – К. : Наукова думка, 2010. – С. 167–192.
16. Шелер М. Избранные произведения. – М. : Гнозис, 1994. – 490 с.
17. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис: Пер. с англ./ Общ. ред. и предисл. Толстых А. В. - М. : Издательская группа «Прогресс», 1996. - 344 с.
18. Gilligan C. In a Different Voice: Psychological Theory and Women's Development. – Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1982.

ФЕНОМЕН АЛЬТРУИЗМА В СВЕТЕ МУЖСКОГО И ЖЕНСКОГО (ГЕНДЕРНЫЙ ПОДХОД)

А. Б. Фельдман

В статье на основе гендерного подхода исследуется феномен альтруизма в контексте мужского и женского начал. Доказывается, что мужской альтруизм содержит «этику справедливости», связанный с проявлением мужества, уважением. Альтруистические чувства мужчин направлены преимущественно на внешний

социальный мир. Женский альтруизм опирается на «этику заботы», эмоционально окрашенный, переживания возникают на основе потребности в содействии, помощи, покровительстве другим людям. Понимание различий в проявлениях мужского и женского альтруизма является продуктивным способом осмысления человеческой личности и межличностных отношений. Глубинное взаимодействие мужского и женского проявлений альтруизма означает постоянное обновление человеческого бытия в его духовно-личностных аспектах. В статье подчеркивается, что маскулинность и феминность, как психологические характеристики личности, обусловлены в основном социально-культурными факторами, а значит, могут быть изменены. В статье подчеркивается, что среди всего разнообразия половых измерений альтруизма именно в духовной его форме происходит соединение раздвоенного в целое.

Ключевые слова: альтруизм, гендер, мужская, женская, духовность, культура, поведение.

THE PHENOMENON OF ALTRUISM IN VIEW OF THE MASCULINE AND FEMININE (GENDER APPROACH)

O. Feldman

In the article the phenomenon of altruism is investigated in the context of the masculine and woman beginning on the basis of gender approach. It is proved that masculine altruism contains «ethics of justice», related to the display of courage, respect, desire to deserve approval. The altruistic feelings of men is directed mainly to the outer social world.

Feminine altruism leans against «ethics of anxiety», emotionally painted, experiences arise on the basis of assistance needs, help, deputy for other people, wish to give gladness and happiness to the people. Understanding of differences in the displays of masculine and feminine altruism is one of the best ways to develop human personality and interpersonality relations. Deep co-operation of masculine and feminine displays of altruism means the permanent updating of human life in his spiritually-personality aspects. It is underlined in the article masculinity-femininity, as psychological descriptions of personality, predetermined mostly by social and cultural factors, and, can be changed. Truly harmonious personality will be always many-sided in its own way.

Among all variety of the sexual dimensions of altruism combination of divided parts into unit is taken exactly in his spiritual form. Spiritual sense of altruism is that a man acquires unique existence for other man, which appears in unique sense-desire of unselfish action. The real altruism generates plenitude of human life which can take place only in actual freedom. Such form of altruism can be named altruism-integrity.

Keywords: altruism, gender, masculine, feminine, spirituality, culture, conduct.